

Budapestre vonatkozó ujságcikkkel

Osztályozás

31

Budapest fejlődése és lakossága

Iria Kirchner Béliáné, fővárosi bizottsági tag

A Nép

1923. 12. 23.

Szerző:

Cím: Budapest fejlődése és lakossága.

Hely

Idő

"1923"

Személy

Helyszám

(Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

A nagyváros a lakos számára a közelebbi terület nagyságában, a díszes hatalmas házak, paloták számában, az utcák sokaságában és élénk forgalmában, a terek, ligetek változatosságában, az élvezetek, szórakozások helyeinek sokféleségében és a középületek sokirányúságában mutatkozik meg. Lényegében azonban ez nem nagy város, csak nagy embertelep. A nagyváros kifejezi az ország népének lelki tartalmát: egységes és jellemző. Az embertelep differenciáit és ellentmondóit.

Sajnos, nekünk igazi nagyvárosaink nincsenek.

Nincsen olyan nagyvárosunk, mely az ország lelkét jellemzően képviselne.

Budapest székesfőváros sem ilyen nagyváros. Budapest székesfőváros csak az ország gazdasági érdekeinek a centruma. Az ország lelkét nem az szimulálta. A vidéki munkás vidéki marad a fővárosban is, vagy ha a ráhatások megváltoztatják, e változás alkalmán s nem tartalmán s ezért lelkében zavart támaszt.

Hogy miért nem fejlődhetett Budapest nagyvárossá, annak történelmi, gazdasági, nemzeti, sőt politikai okai vannak, melyekre e keretben kitérni a tárgytól való eltérést jelentené. Kétségtelen azonban, hogy múltja nem lehetett nyuzalmas, egyenletes, egyirányú, hanem változatos és viaszontagságjelles volt. Csodálatosan gyors fejlődése 1872-ben veszi kezdetét.

Hogy milyen meglepő és hirtelen e fejlődés, mutatja a

lakosság számát:

1720-ban 12.200 lélek élt a három részben együttvéve, 1793-ban 34.000, 1831-ben 102.000, 1874-ben 300.000, vagyis Európában a tizenhatodik helyen állt, 1913-ban 930.000, vagyis kilencedik helyen állt s ma meghaladja az egymilliót.

De mutatja a hirtelen emelkedést a az ezzel kapcsolatos társadalmi változást a

házak száma

is. Buda városának 1818-ban 2976 háza volt s átlag két háztartás jutott egy házra, 1872-ben 9451 épület volt Budapesten, 1913-ban közel 20.000, ma e számot is meghaladja a házak száma.

Kiterjedése

A múltban hosszanti volt. Erre kényszerítette egyfelől földrajzi fekvése, másrészt várostársainak tradíciója. Ma köríves s az európai városok között a legnagyobbak egyiké. E nagy területen sűrű egymásutánban kapcsolódó házak ezer meg ezer boltot nyitottak, melyek esténként pazar fényvel világították meg a világ minden tájékaról felhalmozott árúik tömegét. A házak felső szintjéből csoportosan s mindig nagyobb rajokban emelkedtek ki a gyarkémények, hogy a szűdületesen táguló ipar és kereskedelmet jelezzék. Mellettük a közintézmények palotáit, tányes tanubizonyítást tettek a főváros egészségügyi, oktatási, közigazgatási, emberbaráti fejlődéséről. Föld felett és föld alatt megindult e nagyarányú terjeszkedés szerves kapcsolása. Megindult azokban a közlekedési eszközökben, amelyek áthidalták a távolságot vizen és szárazon s amelyek behatoltak a föld mélységébe, hogy csőhálózatunkkal biztosítsák a város szerves életének körforgását. Még a kedélyi élet körforgásáról sem felejtettek meg a s komoly munka háza között jelenbékény tört engedtek a szórakozás, az élvezetek csarnokainak.

De vajon e rohamos fejlődés az országos kultúra és civilizáció felszívódása és gyűjtőhelye volt-e? Vajjon ennek az új fővárosnak politikai és gazdasági módszerei, céljai uralkodtak-e az országban? Vajjon irodalma nemzeti talajból fakadt-e? Művészete az országos tradícióknak volt kifejezése? Vajjon a vidék e főváros vezető szellemének tárgya és eszköze volt? Ott is

szabad szellem, szabad tudomány, őri tudatosan demokratikus polgár-uralkodott? Ott is a pénzkereskedelem új az anyagkereskedelem helyébe?

Nem... Ezért s még sok, e keretben nem érintett ok miatt

nincsen s mi díszes fővárosunknak lelke.

Róma egyházi központiségát templomainak nagy száma jelzi. A mi

aránylag esekélyeznünk templomunk vajjon mit bizonyít? Mit mondanak házaink? Magyarok vagyunk-e? A világ minden elitjének chaotikus tömegében és stiltelenségének egyházaságában olvasznak, eltűnnek Lechner Ödön nemzeti motívumai. S hol a mi természetszerűzetünk? Az Alföld levegősége? Földünk növényvilága? Talán azon a néhány téren, mely jórészt fátlán s idegen díszvirágokban ékes? Avagy talán a lakások jellegében, tükröződik a nemzet szelleme? Budán a múlt század elején egy-egy házból átlag két háztartás foglalt helyet. Ez a helyzet uralkodott az országban is. 1891-ben 6599 lakásban már vegyesen éltek családtagok, családok, iparosok, albérlők, ágyrajárók és egyebek. Vagyis a családok jórésze idegen elemeket foglalt magába, akiknek egy-szobában való tartózkodása közgazdasági és erkölcsi szempontból káros volt. A homogén háztartásnál nagyobb lett a heterogén háztartás. A családok már csak egynegyed része élte, ezekben a lakosság egyötöd része él; míg háromnegyed, illetve négyötöd rész kevert. Vagyis

az ittélő családoknak csak egyötöd része tarthat fenn külön lakást.

A lakások mindinkább kisebb mélynyiségűek. A magashoz való építkezés terjed. Régi kislakások házakat lebontanak, hogy nagy bérházakban jól védelmező nagylakások épülhessenek; ez az oka annak az antiszociális jel-

ségnek, hogy a lakások aránylag legdrágábbak lett. S minthogy a földélelem meg nem engedett százalékát emésztette fel, kibermelte az albérlő rendszert, S e rendszer vajjon uralkodó az egész országban? A mi városépítkezésünk is szállásjellegű, mint Európa némely államában?

A múltban a városi lakosság összetétele is más volt, mint ma.

S ha elfogadjuk azt a kijelentést, hogy az eredeti lakosság német volt, akkor is feltaláljuk benne az egészséges, városfejlesztés egyik alapvető tényezőjét, a nemzetiségi egységet. A mai szűkes főváros lakosságában azonban különböző leszármazású néptömegekből áll, melyek igen erős keresztkezdésnek vannak kitéve s az anyanyelv szerinti osztályozásuk nem ethnológiai osztályozás. Csoportosításuk rendszertelen: nincs külön gyárváros, kereskedőváros, hivatalnokváros, munkásváros, más nemzetiségek szerint sem csoportosított, mint Amerika kínai, néger stb. városrészei.

A város népszaporulatának főte-nyezője nem a beolvadás, hanem a bevándorlás.

Bevándoroltak a város munkások, iparosok, kereskedők, latinerek; bevándorolt a vidék kiválósága, de bevándorolt a csődeselőkje is. Bevándoroltak olyanok akik munkát kerestek s olyanok akik munka nélkül óhajtottak élni. Bevándoroltak azok, akik vagyont elvesztettek s azok, akik vagyont akartak harcolni. Bevándoroltak, akik családjukat kívánták elhelyezni s olyanok, kik szabadulni akartak tőle. Bevándoroltak a törekvők, akik hírnévre reméltek szert tenni s bevándoroltak az elitlétek, az elbukottak, akiknek nyoma veszett. S ez összevisszaságban elhelyezkedtek a főváros minden részén s a magukkal hozott ideológiájuk szerint éltek.

Ideológiájuk pedig merőben eltért a nemzeti múlt hagyományaitól.

Magukkal hozott tapasztalataik új értékrendszert teremtettek.

A régi város lakosságát összeforrasztotta a faji érzés, szokás, hagyomány; az új város lakóit az idegenből hozott tudás szétválasztotta.

Ezért a régi polgár egyéni és közhgyelme többnyire összeolvadt. Aminek örült, jó volt az a városnak is, ami bántotta, az a város baja volt egyúttal. Ma az egybeolvadás kisméretű.

A régi város polgára a hit és az érzés értékrendszerének korában élt, a mai az ész értékrendszerének keretében.

A régi várost a városi gondja foglalkoztatta, a mai a kivándorlás szükségességének réme fenyegeti.

A régi magyar város összekölközött falujával, ma eltávolodtak, el-

hidegültek egymástól. Nem egymásnak, de egymásból akarnak élni.

A város lenézi a falu egyszerű, egységes lélkét a falu nem érti legelső városának kusza differenciáltságát. A város túlróhamosan fejlődött, a falu tülkassan. A rohamos fejlődés zavaraiiban kiesett a vezetés, irányítás a magyar elem kezéből. Így történhetett, hogy

a szédülötes külső gyarapodással nem tartott lépést a belső kulturális fejlődés. Idegen szellem, idegen civilizáció, idegen irodalom, idegenszerű nyelv, idegen szokás hatalmasodott el benne.

És ez idegen hatások ereje elvette a

magyar zena, népdal, művészet, ipar, szokás, hagyomány, erkölcs kezéből az irányító, asszimiláló, társadalmosító-képességet. Kuplékat énekel a nép, idegen táncokat jár s idegen szokásoknak hódol. Így lett a főváros külön test, embartelep, melynek magyar lelke nincsen.

S ma a lélektelenség végzetes lehet a város életére nézve. Végzetes, mert olyan küzdelmekbe kergeti, melyekben elernyed a lakosság munkaenergiája; másfelől passzivitásba süllyeszti, mely egy város haldoklásának első tünete.

Végzetes lehet ma a lélektelenség, mikor egy kifosztott, szétdarabolt ország fővárosától várja eszméi, világnézeti, gazdasági egységének helyreállítását.